

ילדי מבקשי מקלט בישראל - חיים במרחב עיון ומנוכר
נייר עמדה
פברואר 2022

"אני כבר רגיל לזה, זה לא מזיז לי. מכיתה ג' שאני נוסע באוטובוס אף אחד לא יושב לידי, או שעוברים מקום כשאני מתיישב"; "רק שבוע שעבר מישהו ירק עליי באוטובוס, צעק שאני מסתננת מסריחה" (סמסון וארסמה (שמות בדויים), חניכים במועדון הנוער של א.ס.א.)

על פי הערכות ארגוני פליטים, גדלים בישראל כ- 8,000 ילדים¹ של מבקשי מקלט שרובם מאריתריאה ומסודן. שהייתם רבת השנים בישראל של מבקשי המקלט מארצות אלה חוקית ומעוגנת במדיניות ממשלתית של הגנה זמנית, שכן מדינת ישראל מכירה בסכנת החיים שנסקפת להם אם יחזרו לארצות המוצא.

אף שהרוב המוחלט של ילדי מבקשי המקלט נולדו בארץ, שפוטנציאל ההתפתחות שלהם תקין לחלוטין, ושהם לומדים במערכת החינוך הממלכתית מגיל 3, הם סובלים מפערים התפתחותיים, לימודיים ושפתיים חמורים.² פערים אלו נובעים ממגוון סיבות, בכללן - השנים שבהן שהו הילדים בתת-תנאים במסגרות פיראטיות ומסוכנות לגיל הרך (ה"ביביסטריום")³, וכן מחיים ללא מעמד קבע, ללא הזכויות הנלוות למעמד זה, ובמצוקה כלכלית.

על הקשיים האלה מתווספים מכשולים נוספים שמדגישים ומגבירים את הניכור והעוינות כלפי קהילת מבקשי המקלט בכלל, וילדי הקהילה בפרט: יש רשויות מקומיות שמסרבות לרשום ילדי מבקשי מקלט שעברו להתגורר בתחומן למוסדות החינוך בעיר, ויש כאלה שמפרידות בין ילדי מבקשי מקלט לילדי אזרחים ישראלים. ההפרדה גורמת נזק כבד לילדי מבקשי המקלט - להשפלה קשה, תיוג חברתי, נזקים חינוכיים וקוגניטיביים ופגיעה בהתפתחותם התקינה. [ההפרדה מעודדת חוסר סובלנות וגזענות הקיימים ממילא כלפי אוכלוסיית מבקשי המקלט בישראל.](#)

ילדי מבקשי המקלט חווים עוינות וגזענות במרחב הציבורי מגיל צעיר - בגני המשחקים, בבתי הספר, באוטובוס וברחוב. הם חשופים לשלל התנהגויות קשות מצד עוברים ושבים, שכנים, ילדים אחרים, "פעילי גירוש", ועוד. התנהגויות אלה כוללות הערות, קללות, יריקות וכתובות נאצה על קירות ובסביבת בתי הספר והמועדוניות שבהם הם לומדים. כך, למשל, לפני כמה שבועות "קיבלו את פניהם" של בני הנוער שהגיעו לפעילות במועדון הנוער של א.ס.א. דפים מודפסים עם ציור גולגולות והכיתוב הגזעני "זהירות מסתנן לפניך", ופעילים קיצוניים הגיעו לשערי המועדון ובמשך שעה ארוכה קראו לעבר הנערים והנערות קריאות גנאי ועלבונות. לפעמים ההתנהגות העוינת באה לידי ביטוי "רק" בהימנעות או התרחקות, למשל - הימנעות מישיבה ליד ילד שנוסע באוטובוס; "הימנעות" זו היא לא פחות פוגענית וגזענית.

אף שלרוב צוותי החינוך העובדים עם ילדי מבקשי המקלט מחויבים ומגויסים לאתגרים החינוכיים והלימודיים הכרוכים בכך, הם מתמודדים עם קשיים רבים שנובעים מאי הכרת הרקע של הילדים ושל מאפייני הקהילה, מהיעדר הכשרה וליווי מקצועיים מספיקים ומהיעדר שירותים מוסדרים של גישור שפתי ותרבותי במרבית מוסדות החינוך. יש אפוא צורך במענה מערכתית רחב

¹ראו [דוח מרכז המידע והמחקר של הכנסת](#): בשנת הלימודים תשפ"א למדו במערכת החינוך כ-6,400 תלמידים שהוריהם מאריתריאה ומסודן, ולמספר זה יש להוסיף את ילדים בגילאי 0-3. לפי הערכות ארגוני הפליטים המספר הכולל מגיע לכ-8,000.

²א.ס.א. - ארגון סיוע לפליטים ולמבקשי מקלט בישראל וספריית גן לוינסקי, [ילדי מבקשי מקלט בישראל - סוגיות מרכזיות ואתגרים בתחום החינוך](#) (דצמבר 2019)

³ר' ד"ר יעל אמיר, פרופ' מישל סלואן, דו"ח מחקר: מיפוי התנאים ההתפתחותיים ב"מחסני הילדים", הגנים הפיראטיים בהם שוהים ילדי מהגרי העבודה ומבקשי המקלט בישראל, אוניברסיטת תל אביב, (2016)

ובתמיכה והכשרה מקיפות לצוותי חינוך אלה. לצד זאת - יש צורך בהתמודדות עם תופעות שוליים, המדווחות מעת לעת, של אמירות והתנהגויות המגלות דעות קדומות מצד גננת, מורה או סייעת כלפי הילדים והוריהם.

חינוך לחיים בשותפות ולמניעת גזענות מתחיל בהכרת האחר/ת והשונה ובתהליך אינטרוספקטיבי, אמיץ, של המחנכים והמחנכות - עוד במהלך הכשרתם וגם לאחר מכן - עם הדעות הקדומות והחסמים כלפי האחר הנמצאים במרחב השיח הציבורי הישראלי. חינוך כזה דורש הכללה של כל קבוצות וגוויי הילדים בחברה, ובכלל זה ילדי מבקשי המקלט, כבר מהגיל הרך, וממשיך בשילובם במוסדות חינוך ובפעילויות במסגרות החינוך הלא-פורמלי, לצד ילדי ישראלים. כפי שעולה גם מהניסיון המצטבר בא.ס.א., רק שילוב ופעילויות של היכרות ושיח משמעותי וכן יסייעו בצמצום פערי העוינות והניכור הקיימים כיום כלפי ילדים אלה.

יש לזכור: שילוב וחינוך לחיים בשותפות יתרום לא רק לילדי מבקשי המקלט, אלא גם לילדי הישראלים ולחברה הישראלית כולה, שכן הכלת ילדים ממוצאים שונים ובעלי צרכים שונים הופכת את חבריהם לספסל הלימודים לסובלניים יותר, לאחראים יותר כלפי זולתם ולבעלי יכולת טובה יותר להצליח בעתיד בסביבה מגוונת מבחינת חברתית, תרבותית ואתנית.

לפרטים נוספים: עו"ד אורלי לוינזון-סלע, א.ס.א. - ארגון סיוע לפליטים ולמבקשי מקלט
בישראל 050-6232586 orly@assaf.org.il